

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1188591/2

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד, הרב אפרים בוגרד, הרב בן ציון טופיק

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד גיא אופיר)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד דורית ענבר-סברדליק)

הנדון: תביעת כתובה לאחר שוויתרה על כתובה בהסכם גירושין

החלטה

בפנינו תביעת כתובה שהגישה המבקשת.

תיאור העובדות

הצדדים חתמו על הסכם שקיבל תוקף פסק דין בערכאה אחרת ביום ד' בתמוז תשע"ו (10.7.16) ובו נקבע לכאורה (סעיף 11 אות ט) כי האישה וויתרה על כתובהה, וכדלהלן:

ט. כמו-כן, האישה מוותרת על מזונות אישה ועל כתובהה בהתחשב בכך שסכום כתובהה קוזז משווי המגרש בסך של חמישים אלף ₪.

למרות האמור דורשת האישה את כתובהה מכוח הטענות הבאות:

א. ההסכם נחתם בתנאים של הטעיה, השפעה בלתי הוגנת וחוסר תום לב, תוך שהתובעת לא ידעה בעת עריכת ההסכם את גובה הכתובה האמתי באשר זו לא הייתה ברשותה. לדבריה, התייחסה אל ההסכם בתור הסכם מגירה.

ב. אין תוקף לויתור הכתובה הואיל ויש איסור לחיות בלא כתובה.

ג. בכתובה בנוסח ספרדי נכתב כי הבעל לא יפתנה ולא יסיתנה למחול כתובהה לא כולה ולא מקצתה [...] ואם תמחול הרי המחילה בטלה מעכשיו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש.

ד. הוויתור על הכתובה בסעיף 11ט. כפוף לביצוע סעיף 3א. להסכם, בו נאמר כי לאישה חלק במגרש שעתיד להיות בית המגורים המשותף, למעט שוויו בעת קבלת המגרש (ובקיוזו עלות סמלית בגין הכתובה בסך חמישים אלף ש"ח) ומאחר וסעיף זה לא בוצע, אף הוויתור על הכתובה אינו בתוקף.

ה. הואיל וגובה הכתובה מיליון וחצי ש"ח והוויתור על הכתובה הוא מחמת קיוזו של חמישים אלף ש"ח על כורחך פרשנות וויתור הכתובה שבהסכם הוא שהאישה וויתרה רק על עיקר הכתובה ולא על תוספת הכתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

בית הדין דוחה את תביעת המבקשת וקובע כי המבקשת וויתרה על כתובתה כולה, עיקר ותוספת, ואין כל חיוב המוטל על המשיב.

ולנימוקים בהרחבה:

א. וזה יצא ראשונה ראשון לציון, הדבר ברור כי הסכם שנכרת בין הצדדים מחייב את שניהם והבא לטעון לביטול הסכם או סעיף מסעיפיו, מוטל לפתחו נטל ראיה כבד כדי להצדיק החלטה חריגה של ביטול הסכם, נטל שהמבקשת לא נשאה בו כלל.

טענות המבקשת הינן טענות סתמיות, כדוגמת 'ההסכם נעשה בתנאים של הטעיה' 'השפעה בלתי הוגנת' 'חוסר תום לב' וכן טענה חלולה שהמבקשת לא ידעה את גובה הכתובה בעת שוויתרה עליה, וטענה דומה לה 'שהתובעת התייחסה אל ההסכם בתור הסכם מגירה'.

אין בטענות אלו והדומות להן כל עילה לביטול הסכם וקל וחומר במקום שלא הוכחו כלל.

והנה בשולחן ערוך חושן משפט (סימן מה סעיף ג) פסק:

הודאה בחתם ידו, והשטר בגופן של עובדי כוכבים, והדבר ברור שאינו יודע לקרות, ויש עדים שחתם עד שלא קראו מכל מקום מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו.

ומקור מקורו טהור מתשובת הרמב"ן (סימן עז) והיינו טעמא משום שכל הסומך על נאמנות אחרים הרי גמר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר כמבואר שם בש"ך וסמ"ע (סק"ה) ע"ש.

וראה עוד בחושן משפט (סימן סא סעיף יג) 'מי שטען על כתובת אשתו [...] שלא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים אין שומעין לו'. והרמ"א פירש זאת שנית (סימן סו סעיף יג) ע"ש. ובכנסת הגדולה (אבן העזר סימן סו בהגהות בית יוסף אות לט) כתב שאף מי שמפקפק בזה הינו במקום שהעדים חתמו ולא הבעל, אבל כאשר הבעל עצמו חתם וודאי שחתמתו מחייבת, וכן הכריע מרן הראש"ל זצ"ל ביביע אומר (חלק ג סימן יג וראה עוד ברמ"א סימן מה סעיף ג) ובמקום אחר הארכנו.

ב. ואשר על ידו השני, כבר הכריע הרמ"א בחושן משפט (סימן כב סעיף ג): מי שמחויב להישבע, ואמר לפני בית דין איני רוצה להישבע אלא לשלם, ויצא חוץ לבית דין, אינו יכול לחזור בו, דזה הוי גמר דין דידיה ע"ש. וכתב הסמ"ע (סק"כ) שהוא הדין לכל דבר שקבל על עצמו בעל דין בפני הבית דין, שאינו יכול עוד לחזור בו וזהו גמר דין ע"ש.

והרב ציץ אליעזר (חלק טז סימן נג) למד מזה בקל וחומר שאין אדם יכול לחזור בו מהסכם שאושר בבית דין, שהרי אם מהסכמה שבעל פה אינו יכול עוד לחזור, קל וחומר במקום שהעלה את הסכמתו על הכתב וחתם עליה בפני בית הדין. ואף שכתב שם הרמ"א שיש חולקים, הרי זה כסתם ואחר כך מחלוקת שהלכה כסתם. (א"ה, ואף בדברי הרמ"א דינא הכי, כמבואר בש"ך יורה דעה סימן רמ"ב בקיצור הנהגת איסור והיתר דין ה').

ואפשר שבנדון זה שקבל על עצמו בכתב וחתם על כך, גם החולקים וסוברים שיכול אדם לחזור בו ממה שקבל על עצמו בבית דין, הן הם יודו שכאשר הציג את הסכמתו כתובה וחתם עליה בפני בית הדין שאינו יכול עוד לחזור בו עכת"ד. (וע"ע בדברי הרמ"א שם סו"ס א', וברש"י יומא (עג): בד"ה שנאמר במשפט 'כדין שאינו חוזר' ודו"ק).

ג. ועוד בה שלישיה, שהרי נפסק בהלכות אונאה ומקח טעות (סימן רכז סעיף ז):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עד מתי יכול לחזור ולתבוע אונאתו בשתות ולבטל המקח ביותר משתות, עד כדי שיראה לתגר או לקרובו, ואם שהה יותר אינו יכול לחזור ולא לתבוע אונאתו. (וראה עוד בסימן ט סעיף ו וסימן צח סעיף ב ע"ש).

ולפי דרכנו למדנו לנדון דידן שמאחר וחלפו כארבע שנים מאישור ההסכם בערכאה אחרת, הרי שחלף הזמן כדי שיראה לתגר, ואף זמן שיראה לקרובו חלף הלך לו, ומשכך ברור הדבר שלאחר תקופה כה ארוכה אין לקבל את טענת ב"כ המבקשת לבטול ההסכם.

גם בית הדין הגדול בפסק דין מיום כ"א בכסלו תשע"ג (5.12.12 תיק 872361/3) דחה טענה לביטול הסכם שנטענה בתום שלושה חדשים. בפסק הדין נקבע כי יש לבחון את חובת תום הלב בהתבסס על חלקי ההסכם שקוימו מחד גיסא, ועל השתהותה של האישה ביחס לפרק הזמן שנדרש לקיום ההסכם מאידך גיסא, ומאחר וכן, יש לקבוע כי אין מקום לביטול ההסכם.

ובפסק דין אחר מיום כ"ה בניסן תשע"ב (17.4.12 תיק 22988/5) הארכנו בס"ד לדחות טענה לביטול הסכם, גם מחמת השיהוי בהגשת התביעה עיין שם באורך. פסק הדין הנוכח אושר בבית הדין הגדול בפסק דין מיום י"ז בחשוון תשע"ד (21.10.13 תיק 845961/2) והערעור נדחה במדוכ'ה.

ועל כל זאת, המבקשת עצמה העותרת כעת לביטול ההסכם, הגישה בעבר בערכאה אחרת תביעה לאכיפת ההסכם, וברור שלא ניתן להטות את התביעה מצד אל צד לפי העניין. מה גם שהמבקשת עורכת דין במקצועה, והוצגו בפנינו התכתבויות שבין הצדדים עובר לעריכת ההסכם, המלמדות כי הצדדים נשאו ונתנו בהסכם ובסעיפיו.

ההסכם כאמור קיבל תוקף של פסק דין, כאשר מודגש שהצדדים חתמו על ההסכם מרצונם החופשי אחר שהבינו את תוכנו של ההסכם, והבינו גם את מהותו והתוצאות הנובעות ממנו ולא הוצגה אף בדל ראיה לסתור את שנקבע בערכאה אחרת בעת אישור ההסכם.

ד. ועל ארבעה ל'ו אשיבנו, הגם שסוגיית וויתור ומחילה על הכתובה רבו פארותיה, ובפרט במקום בו נכתב סעיף מיוחד המבטל כל מחילה על הכתובה, אך כבר כתב הרב בצל הכסף (חלק א סימן ו) שתנאי הכתוב בכתובה שלא יפתנה למחול היינו דווקא מחמתו אבל אם מחלה כתובתה שלא על ידי פיתוי מהני מחילתה ואין זה בכלל התנאי ע"ש. וראה גם בשו"ת בית יוסף (דיני כתובה סימן ד) שהסכים לזה ואכמ"ל.

ובכל אופן, גם כאשר פיתה אותה למחול דלא מהני, היינו במקום שהוויתור על הכתובה נעשה ללא כל קבלת תמורה מה שאין כן בנדון דידן בו תמורת הוויתור זכתה האישה בתמורה אחרת הרי אין זו כלל מחילה אלא כמכירה.

ופשוט הדבר שלא מוטל על בית הדין להיכנס לעובי הקורה ולבחון אם אכן עסקה זו השתלמה למבקשת או לא בחישוב מכלול הנושאים שסוכמו במסגרת ההסכם, שהרי הסכם הגירושין בתוקף אף אם אחד הצדדים הרוויח מההסכם יותר משכנגדו.

גם בשו"ת ציץ אליעזר (שם) צידד בסברא זו, שפעמים אדם מתרצה גם לתנאים פוגעים, בחוסר ברירה [...] אך אין בטענה זו כדי לבטל את ההסכם, שהרי אף אם היה אנוס לעשות כן הרי זה אנוס מחמת עצמו שאין זה אנוס, וכמבואר בחושן משפט (סימן רה סעיף יב) שאנוס דאתי ליה מנפשיה, כגון מי שמוכר מפני שהוא דחוק למעות, שאין המקח בטל מאחר ואין זה אנוס. והכא נמי במקום שקיבל בכך את התמורה הגדולה שרצה לקבל, שמחמת כך הסכימה האישה לקבל את גיטה, ולפיכך אין טענתו טענה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והניף ידו שנית גם בחלק יב (סימן עד) וכתב:

בכל הסכם ופשר בין צדדים מריבים, לא תמיד בא הדבר מתוך הסכמה ורצון של ממש משני הצדדים גם יחד, אלא האחד מתוך הכרח ומתוך רצון לגמור את העניין מסכים לדרישותיו של השני. וכדי שעל ידי כן ישיג מתוך זה מה שחשוב לו ביותר להשיג לפי צריכתו, ולכן אונס כזה לא מיקרי אונס [...] כי על ידי הסכמתו קיבל מה שרצה ורדף לקבל תמורת זה, ומוכח בעליל שהתמורה שקיבל עבור כך שווה לו ביותר מזה, לזכות להיות בן חורין מזאת האישה ולהיפטר מכל חיוביו כלפיה שחלו עליו כל עוד היתה אשתו על כן אין כל מקום להיענות למבוקשו של הבעל כעת לשנות את ההסכם.

וכיוצא בזה נקבע גם בפסיקה אזרחית (בע"א 537/82 ברק נ' ברק פד"י לח (4, 626)):

הצדדים להתקשרות הם הדואגים לענייניהם [...] אפשר שצד זה המתקשר בחוזה, מודע לכך כי ההישגים הם בעיקר לזולתו, ובכל זאת מטעמים הרצויים לו, הוא מתקשר באותו הסכם. אל לו לבית המשפט להתערב בכגון דא.

וכל היד המרבה לבדוק תמצא עוד כהנה וכהנה החלטות למכביר בנדון זה, שאין מקום לטעון על ביטול ההסכם מחמת שאינו מאוזן בחלקים שווים.

והנה, אחד מתנאי היסוד לחיוב כתובה הוא התנהגות מוסרית של האישה, ואילו באחד מתנאי ההסכם שלפנינו נאמר כי האישה לא תפסיד דבר מזכויותיה אף במקרה של בגידה או מרידה [...] משכך פני הדברים ניתן להצביע בזה על אחד מהיתרונות שהרוויחה האישה מההסכם.

וכאמור, אין לפנינו 'מחילת כתובה' המעלה קשיים הלכתיים, אלא הנדון הוא מכירת כתובה הליך שוודאי יכולה האישה לבצע.

ה. וחמישתו יוסף עליו, גם טענת המבקשת שהוויתור על הכתובה הינו רק על עיקר הכתובה ולא על התוספת דינה להידחות, שהרי מבואר באבן העזר (סימן צג סעיף י) 'כל המוכרת או מוחלת סתם, מכרה ומחלה התוספת עם העיקר' ע"ש. נמצא אפוא כי ויתור הכתובה הינו כללי.

ואדרבה, אילו היינו מבקשים להשחיל פרשנות להסכם, היה מקום לומר איפכא מטענת המבקשת, כי הוויתור הינו רק על תוספת הכתובה ולא על עיקר הכתובה שהרי אסור לאדם לשהות עם אשתו ללא עיקר כתובה. ומכל מקום לדינא ברור שהמוכרת או המוחלת מכרה או מחלה עיקר עם תוספת.

ו. וי' מוסיף על ענין ראשון, אף טענת המבקשת לביטול סעיף ויתור הכתובה מאחר ולא התקיים הקיזוז דינה להידחות. הגם שהקיזוז נכתב בסעיף של ויתור הכתובה אך ניכר שאינו תנאי לויתור.

לכל היותר יכולה האישה לעתור לביצוע אותו סעיף של הקיזוז, ככל שהיא סוברת שהקיזוז לא בוצע וככל שתסבור שעתירה זו עשויה להתקבל, אך בכל אופן אין בית הדין דידן הערכאה המתאימה להגשת בקשה מעין זו, מאחר שלא בית הדין הוא זה שנתן תוקף פסק דין להסכם.

ז. זו אף זו, טענות האישה בדבר בגידות הבעל, ואודות עוצמת התסכול ועוגמת הנפש שלה בגין כך, אינן עניין לנדון פסק הדין שלפנינו, ואינם יכולים להיות עילה לביטול הסכם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ח. ועל ח'ית, הטענה שסוגיית הכתובה אינה בסמכות ערכאה אחרת, אינה ממין הטענה, שהרי וויתור הכתובה כמו גם שאר סעיפי ההסכם אינם נובעים מכוח סמכות ערכאה אחרת אלא מכוח הסכמת הצדדים מרצונם החופשי על כל האמור בהסכם.

סיכומם של דברים

כתב התביעה שלפנינו, מתחילתו לסופו, אינו אלא מקשה אחת, וכל מעשה תוקפו וגבורתו של הסכם הגירושיין שריר בריר וקיים ומאמר ההסכם קיים ונכתב בספר.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ט"ז בסיון התש"פ (08/06/2020).

הרב בן ציון טופיק

הרב אפרים בוגרד

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה